

Cuprins

<i>Melancolii eline</i> (Daniel Cristea-Enache)	5
Sfinxul	13
Oedip	25
Labirintul	38
Tezeu	50
Ariadna	58
Sisif	66
Ulise	74
Lotofagii	87
Ahile	99
Pasărea Phoenix	104
Olimpul	109
Muntele	113
Cîmpia	119
Prometeu	125
Narcis	132
Icar	141
Anteu	149
Apolo	154
Dionysos	162
Marsyas	168

Ianus	177
Pygmalion	183
Afrodita	191
Paris	198
Sibaris	202
Orfeu	206
Belerofon	215
Proteu	222
Epigonii	228
Fata Morgana	233
Nemesis	238
Tiresias	243
Cassandra	247
Heracles	253
Meduza	260
Iason	266
Saturn	270
Endimion	275
Destin	281
Pandora	288
Aiax	293
Antigona	297
Hiperboreea	301
Drumul	305

Apolo

Multe s-au pus pe seama zeilor. Tiranul din Siracuza, bunăoară, obișnuia, când tezaurul său se golea, să anunțe că zeița Demetra îi apăruse în vis pentru a cere ca toate femeile cetății să depoziteze în templul ei bijuteriile. În ce-l privește pe Apolo, zeul clarității și luminii, el este – cum s-a remarcat – pur, nefiind implicat ca Zeus în multe istorii urâte.

Astăzi nici o greșală nu le apare unora mai gravă decît a nu părea în nici un fel complicați. Am pierdut, vai, admirația greacă pentru măsură și claritate, dar în fața acestei lumini care curge pe ziduri spunîndu-mi cît de puțin ne trebuie uneori pentru fericire (acest puțin constituie însă totul), îmi repet că soarele Eladei nu e numai o categorie estetică, ci și una morală. E o lumină moale, plină de voluptăți tactile, o lumină nu carteziană, ci alexandrină, în care iarba are căldura feminină a nisipului de pe țărm; o lumină prin care în locul soarelui negru al Melancoliei

lui Gérard de Nerval trece steaua fierbinte a iubirii; într-un muzeu invadat de o asemenea lumină, m-aș uita fără îndoială la tablouri cum m-aș uita la arbori într-o pădure. Ce alt nume, dacă nu al lui Apolo, să dau acestei zile limpezi? Religia lui e a unui „popor estetic“ care, omorînd Minotaurul, i-a ascuns cadavrul în temple de marmură; pentru ochiul elin, lumina cade seara în ruine, iar noaptea face parte dintre lucrurile barbare... Observ însă că încep să vorbesc despre Apolo cum aș vorbi despre surîsul femeilor primitive pictate de Gaugain în Tahiti, cu trupu-rile vegetale parcă, de liane calde, răsucite în soare și unse cu mirodenii, uitînd că pe buzele zeului se lățește un surîs străin de orice pasiune. Și uitînd că sînt inutile eforturile de a imita un suflet olimpien. Cum inutil am încerca să amestecăm cele mai curate nuanțe de albastru pentru a obține culoarea cerurilor lui Fra Angelico, frumoase ca un descîntec împotriva morții. Mi-ar trebui sufletul care a îndemnat mîna să obțină aceste miracole de liniște și de puritate. Și nu-l am. Știu. Cum știu că venind aici, într-un loc izolat, acum cînd marea începe să reînvețe patima verii, am făcut iarăși unul din gesturile mele contradictorii... Mi-l doresc pe Apolo ca zeu pentru zilele cît voi sta aici, dar lui știu că nu-i

voi fi credincios; îl voi trăda la prima umbră care va cădea pe coastă.

La capătul golfului, mica plajă coboară în mare ca o rană cicatrizată. Valurile mușcă din ea și o micșorează. Acum câteva zile au aruncat din nou o meduză gelatinoasă care a putrezit la soare. Dar sunetul apei și soarele atenuează sila de moarte. Viața continuă să gîlgîie nerușinată și luminoasă lîngă peștii morți cu ochii bulbucăți, azvîrliți pe nisip după aproape fiecare furtună printre scoicile ce întunecă plaja ca o invazie de termite. Singura piramidă pe care o cere aici nisipul este emoția de a simți această lumină curgîndu-mi pe mîini; o piramidă trecătoare ca și mine, fierbinte și vie care nu mă apără împotriva timpului, ci îl acceptă și curge odată cu el.

În astfel de ceasuri, sufletul meu devine poros și se îmbibă de liniște, rătăcind vag după zei vechi care nu disprețuiau viața și omorau cu candoare. Și dacă pronunț numele lui Apolo o fac pentru a mă îndepărta și mai mult de orice scepticism. Căci nimic în sculptura greacă nu trădează îndoiala. Din contră, totul caută s-o ascundă. Așa cum îl vedem în statui, Apolo înaintează ținînd în mîini lira și arcul, mîndru și melodios. Vîntul îi flutură bucelele blonde. La

șold îi atîrnă tolba cu săgeți, iar marea palpită în fața celui care, odinioară, la Delfi, a străpuns cu săgețile sale un șarpe monstruos ce pustia ținutul. Ucigătorul șarpelui rupe limitele cărnii și se înalță în transparența sufletului său solar.

Aceasta e fața olimpiană a Greciei peste care plutește un surîs calm și încrezător. Cîtă vreme stă cu această față întoarsă spre soare, greul antic are liniștea lui Apolo, lumina ce limpezește totul. Abia cînd soarele intră în nori și obrazul său revine asupra pămîntului, vom recunoaște trăsăturile lui Oedip, iar buzele întredeschise vor murmura „socot că totul e bine“, în timp ce în țărîină șarpele se reface din bucățile însîngerate. Sfinxul nu suie niciodată pe Olimp și nu intră nici în atelierile sculptorilor de la apogeul clasicismului grec. Acolo sînt zeii, iar el e totdeauna de aceeași parte cu Oedip, unde zvîcnește un sînge plin de speranță și de temeri. Dar oare e adevărată această observație?

Romanii îi aduceau lui Pluton sacrificii numai pe întuneric și numai victime negre; acestea erau transformate în întregime în cenușă și preotul nu rezerva nimic pentru el; lumina lui Apolo cere să-i rezervi totul și să surîzi; surîsul de care mă tem și care, totodată, mă atrage, astfel încît va

trebui, probabil, mereu să mă dezic de el și să mă întreb apoi dacă cred aceasta cu adevărat. Undeva în adâncul sufletului meu sper să-l pot imita pe Ulise. Să ascult cântecul sirenelor fără să-l las să mă piardă. Mă leg de catarg, dar e suficient să mă uit la stîncile albite de lumină pentru a-mi reaminti că libertatea interioară stă în adevărurile rostite fără emfază și fără regret. *Schöne Welt, wo bist du?* se întreba Schiller în *Zei Greciei*. Singurul răspuns înțelept mi se pare că este să mă las scaldat de o lumină care nu șovăie să glorifice viața. Aceasta e lecția pe care mi-o dă arta elină. „Sfînta, nerostita, tainica noapte“ a lui Novalis redeschide ca o rană labirintul. În schimb, firul Ariadnei mă conduce înapoi spre bucuriile luminii. Chiar sîngele și noroiul sînt saturate de lumină, iar Oedip înaintează vagabond și cerșetor pe un drum plin de soare. Dacă zeul luminii omoară, cu aceeași detașare el tămăduiește și eliberează de greșeli, pătrunzînd lucrurile și stăpînindu-le numai prin elanul inteligenței. Fața sa clară (îmi amintesc nepăsarea regală cu care Apolo din Belvedere își ignoră goliciunea) nu lasă loc la nici o îndoială. Apolo e tot numai echilibru, frumusețe rece, majestuoasă și inumană, în vreme ce, în preajmă, Dionysos trece cu mîinile pline de o țărîină a

tuturor suferințelor și bucuriei, beat de dansul său pe struguri, pățimaș, tenebros și exuberant.

Și totuși voi vorbi despre fericire. Sînt convins că între legile după care grecii și-au creat zeii și cele după care și-au creat statuile nu există nici o deosebire esențială. Olimpul constituie mai degrabă o formă a artei decît a spaimei. Zeii lingușiți de Pindar au trecut fără nici o dificultate în marmură. Aristofan exprimă foarte bine acest lucru în *Pacea*: Pe Apollo! Nu știam că Fidias e rudă cu această zeiță. Acum știu de ce e atît de frumoasă!... Și dacă era de ajuns ca grecul să coboare privirea pentru ca șarpele zdrobit de Apollo să redevină întreg, faptul dovedește doar că, idealizînd, el nu vroia totuși să tragă un hotar inaccesibil între sine și Olimp.

Aceste gînduri îmi par convingătoare, cel puțin pînă în clipa cînd, renunțînd să privim un templu grec din afara lui, vom încerca să-l vedem dinlăuntru. Cei care au făcut o asemenea experiență au constatat că în interior spațiul e meschin și n-are nici pe departe măreția unei catedrale gotice. Armonia rațională a templelor grecești a fost gîndită pentru a se impune sufletului fără s-o atingem. *Noli me tangere*, cum spune și Dumnezeuul lui Correggio.